

MATRICEA SIGILARĂ PROVENIND DE LA BREASLA MIXTĂ DIN ALUNIȘ, JUDEȚUL ARAD

de

MARIA DOGARU
AUGUSTIN MUREȘAN

Autentice mărturii istorice, izvoarele sigilare reflectă prin mijlocirea codului plastic aspecte ale vieții sociale, ele permit reconstituirea cadrului economic caracteristic diferitelor epoci istorice. Se impun în această categorie de izvoare, prin originalitate și puterea de expresivitate, matricele¹ și impresiunile sigilare², provenind de la bresle ca și cele aparținând asociațiilor meșteșugărești constituite cum se știe în pragul trecerii de la epoca feudală la epoca modernă. Izvoarele sigilare reflectă prin mijlocirea codului științei și artei heraldice procesul complex al formării și dezvoltării breslelor, ele transmit informații asupra epocii de înflorire a acestora, redau aspecte ale decăderii lor în veacurile XVIII—XIX³.

În epoca feudală, când breslele dețineau un rol deosebit în viața comunităților urbane și a târgurilor, prin intermediul lor asigurându-se în mare parte satisfacerea nevoilor de trai ale populației, sigiliile acestora, lucrate cu mare grijă, individualizau fiecare breslă, relevându-i simbolic specificul activității⁴. Dezvoltarea relațiilor capitaliste în secolele

¹ În conformitate cu normele științei sigilografice prin tipar sau matrice sigilă se definește obiectul confecționat din material dur care are gravată pe suprafața sa o reprezentare menită a individualiza posesorul.

² Impresiunile sigilare sînt urmele rămase pe suportul actelor prin aplicarea matricei sigilare introdusă inițial într-o substanță de sigilat (ceară, chinovar, tuș, soluție de aur, fum etc.).

³ Vezi în acest sens studiul lui Albert Eichhorn, *Siebenbürgische zunft siegel*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, București, 1969, vol. 12.

⁴ În legătură cu sigiliile breslelor ce au funcționat pe teritoriul patriei noastre vezi: Jakó Sigismund, *Sigilografia ca referire la Transilvania (pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea)*, în *Documente privind istoria României*, Introducere, Vol. II, București, 1956, p. 561—619; Magdalena Bunta, *Sigiliile de breslă în colecția Muzeului de istorie Cluj*, în *Acta Musei Napocensis*, 1966, p. 213—228; Idem, *Două sigilii ale breslei aurarilor din Cluj și Dej*, în *Apulum*, Arheologie, istorie, etnografie, 6, 1967, p. 355—360; Mircea Zdoba, *Sigiliile ale breslelor din Baia Mare păstrate în colecțiile Muzeului județean Maramureș*, în *Marmația*, 1971, p. 121—127; Mircea Zdoba, Mircea Barbu, *Sigiliile de breslă din județul Arad*, în *Ziridava*, 1974, p. 107—112; Magdalena Kovács, *Colecția de sigilii a filialei Arhivelor Statului jud. Arad*, în *Ziridava*, 1976, p. 499—504; Maria Dogaru, *Sigiliile — mărturii ale trecutului istoric*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 179—193; Idem, *Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, București, 1984; Augustin Mureșan, Livia Grozi, *Tipare sigilare aparținând breslei olarilor din Lipova (1820)*, în curs de publicare în *Revista Muzeelor și Monumentelor*.

XVIII—XIX, formarea pieței unice, au determinat reducerea substanțială a rolului breslelor. Începînd să se acomodeze noilor condiții, breslele se reorganizează, stabilindu-și, prin statute confirmate de puterea centrală, modul de funcționare și atribuțiile⁵. Una din formele de adaptare a breslelor la noile condiții economice o constituie alcătuirea de „asociații meșteșugărești”. Izvoarele sigilare provenind de la aceste noi structuri economice transmit știri referitoare la componența acestor organisme și specificul activității desfășurate⁶.

În rîndurile ce urmează ne propunem să facem cunoscut un tipar sigilar provenind de la breasla mixtă din Aluniș, județul Arad, izvor rămas pînă în prezent necunoscut⁷.

Tiparul sigilar la care ne referim este alcătuit din două părți: 1. roncodela metalică (Fig. 1 a), de formă rotundă din bronz, avînd diametrul de 38 mm. Aceasta a fost săpată în adîncime (incizie), astfel încît să poată fi folosită la sigilarea cu ceară; 2. cea de-a doua parte este mînerul confecționat din lemn (probabil stejar), lustruit și ornamentat cu mai multe inele, avînd înălțimea de 105 mm. (Fig. 1 b).

În cîmpul sigilar al roncodeli metalice s-a gravat o compoziție menită a individualiza posesorul. Distingem acvila bicefală încoronată, avînd pe piept un scut tripartit, tăiat și despicat în patru. Acest sistem de partajare mai puțin obișnuită avea menirea de-a realiza un număr mare de brizuri (compartimente). Cele 12 cartiere obținute au fost încărcate cu următoarele mobile heraldice⁸: în partea superioară, în cartierul prim, o potcoavă însoțită de două obiecte neidentificate (probabil două cuie de potcoavă sau unele specifice). Desigur sînt astfel desemnați potcovarii. În cartierul doi — o piele de animal întinsă, reprezentîndu-i pe cojocari. În cartierul următor (trei), o roată pe care se suprapune o bardă — amintindu-i pe rotari. În porțiunea a patra un scut triunghiular cu bordură, avînd în centru o nicovală — însemnul tradițional al fierarilor.

În partea centrală, cartierele sînt mobilate astfel: în cartierul cinci — o furcă de tors cu roată, individualizîndu-i pe țesători; în cartierul șase două chei încrucișate cu vîrfurile în sus — evocîndu-i pe lăcătuși; în cartierul șapte s-a gravat o foarfecă deschisă avînd lamele în sus, simbolul binecunoscut al croitorilor, iar în cartierul opt — o cismă, figură heraldică amintindu-i pe cismari.

Partea inferioară și ultimul rînd de compartimente cuprinde în cartierul nouă un butoi care are suprapus un compas deschis, reprezentări ce-i individualizează pe dogari; în cartierul zece, cîmp liber; în cartierul unsprezece — două rășchitoare încrucișate și un pieptene de scărmanat cînepa, simboluri care vorbesc de activitatea frînghierilor. Ultima partițiune, desemnîndu-i pe dulgheri, cuprinde o rindea, un compas deschis și un echer. Acvila bicefală încoronată (cu o singură coroană) ține în

⁵ Vezi în acest sens și Șerban Papacostea, *Cel mai vechi statut de breaslă meșteșugărească din Țara Românească*, în *Revista Arhivelor*, 1960, nr. 1, p. 215—218.

⁶ Vezi Géza Kovách, *Răspîndirea meșteșugurilor în comunele comitatului Arad în secolele XVII—XIX*, Arad, 1974, p. 33; Idem, *Răspîndirea breslelor rurale în partea de vest a României în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea*, în *Ialomița — Materiale de istorie agrară a României*, Slobozia, 1983, p. 521—537.

⁷ Muzeul județean Arad, Inv. M.F. 3611.

⁸ Pentru termenii heraldici vezi *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

gheare însemnele puterii — spada și sceptrul în dreapta, globul crucifer în stînga. Acvila pe care s-a plasat scutul, redată stilizat, are menirea de a constitui un ornament, de a completa cîmpul sigilar alcătuiind imaginea unei compoziții complexe din punct de vedere al normelor științei heraldice⁹.

Modul în care s-a săpat rondela metalică, grija pentru a se respecta raportul dintre diferitele elemente însumate, proporționalitatea dintre piesele și figurile heraldice folosite, dovedesc preocuparea celor doi factori implicați în realizarea matricei sigilare (meșterul pecetar și posesorul) în ceea ce privește înfățișarea artistică a reprezentării.

În ansamblu piesa muzeistică analizată se remarcă prin originalitate și puterea sintetică de expresivitate. Privind cîmpul acestui sigiliu avem impresia că ne aflăm în fața unui tablou compus din mai multe părți (scene) care se succed, reconstituind episoade din viața comunităților sociale, rînd pe rînd fiindu-ne prezentate codificat principalele activități meșteșugărești existente în localitate. Cum am văzut, pentru a se evoca simbolic diferitele meșteșuguri s-au folosit însemne amintind: a) uneltele

Fig. 1a și 1b — Matricea sigilată a breslei mixte din Aluniș, județul Arad.

Fig. 1a

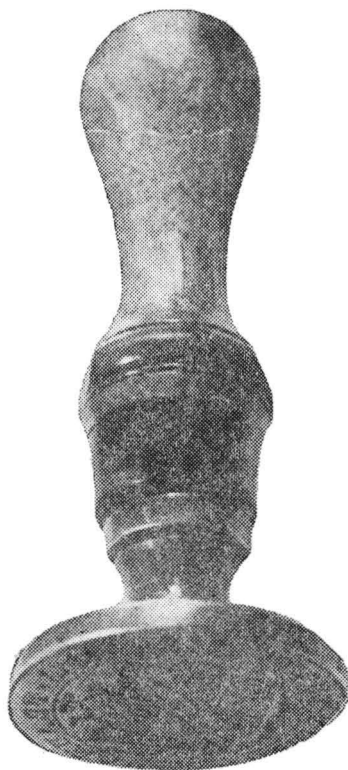

Fig. 1b

⁹ Cum se știe, un blazon complet cuprinde pe lângă scut, timbrul, sprijinitorii, panopliile de arme și steaguri și deviza.

specifice (fierarii, croitorii, dulgherii, frînghierii); b) materia primă folosită (cojocarii); c) produsele finite ale activității (lăcătușii, cismarii).

Uneori activitățile specifice au fost desemnate prin compoziții mixte, respectiv atît prin produsele finite, cît și prin unelele specifice. Sînt astfel reprezentați dogarii, potcovarii și rotarii. Este interesant faptul că uneori ne este sugerat procesul de producție, cum este cazul cu țesătorii, desemnați printr-o furcă de tors cu roată. Considerăm că tot acest sens îl au și figurile heraldice incluse în partițiunea care-i evocă pe frînghieri.

Din punct de vedere al structurii meseriilor reprezentate simbolic, izvorul sigilar cercetat reflectă complexitatea activităților economice existente în localitatea din care provine. Cum vedem, în această asociație s-au reunit atît meșteșugari specializați pentru producerea diferitelor componente ale îmbrăcăminte (țesători, croitori, cojocari, cismari), cît și cei care produceau bunurile necesare gospodăriei (frînghieri, fierari, potcovari, rotari, dogari, dulgheri).

Desigur cartierul cu cîmpul liber era rezervat însemnului unei alte branșe care la data săpării tiparului sigilar nu avea definit modul de a se reprezenta (posibil olarii, meșteșugari frecvenți în localitățile rurale). Numărul mare al meseriilor existente în această localitate rurală dovedește o dată în plus dezvoltarea relațiilor capitaliste, fapt care a determinat accentuarea specializării profesiunilor și atragerea în sfera producției de mărfuri a unei însemnate părți a locuitorilor.

Compoziția gravată mai sus este însoțită de un text redat în limba germană. Plasată la marginea spațiului sigilar, între două cercuri conturului, legenda cuprinde următoarele cuvinte: TRAUNAUER VEREIN: ZUNFT SIEGL 1853 (ASOCIAȚIA DIN ALUNIȘ: SIGILIUL BRESLEI).

Opinem că tiparul sigilar pe care l-am prezentat în rîndurile de față a fost confecționat de meșteri locali, care ajunseră în această perioadă să dețină o experiență bogată în domeniul gravării metalului.

SIEGEL DER VEREINIGTEN ZUNFT DES TRAUNAUER VEREINS (KREIS ARAD)

(Zusammenfassung)

Verfasser beschreiben das Siegel der vereinigten Zunft (des Vereins) der Traunauer Handwerker aus dem Jahre 1853. Das Siegel ist aus Bronze gemacht, sein Durchmesser beträgt 38 mm, der Griff besteht aus poliertem Holz. In der Mitte des Siegels sind auf einem Schild die Symbole von 11 Handwerken abgebildet: das Hufschmiede, Kürschner, Wagner, Schmiede, Weber, Schlosser, Schneider, Stiefelmacher, (Schuster), Fasbinder, Seiler und Zimmermann Handwerk.